

**А.С. Крутова, д.е.н., проф.
О.О. Нестеренко, к.е.н., доц.**

Харківський державний університет харчування та торгівлі

ОБЛІК ПРАЦІ ТА ЇЇ ОПЛАТИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ

Проведено порівняння найбільш поширених програм автоматизації бухгалтерського обліку праці та її оплати за функціональними можливостями, що дозволило виявити їх подібні та відмінні характеристики. Наведено результати анкетування керівників і працівників облікових служб підприємств торгівлі на предмет використання програмних продуктів автоматизації обліку праці та її оплати. Розроблено практичні рекомендації щодо налагодження адекватної вимогам управління автоматизованої системи обліку праці та її оплати з використанням комп'ютерної системи «ІС: Зарплата і Управління Персоналом для України». Розроблено алгоритм впровадження програмного модуля в діяльність облікових служб підприємств торгівлі. Доведено, що використання запропонованого програмного модуля дозволить вести облік праці та її оплати в необхідних розрізах з мінімальними витратами часу і праці облікового персоналу; генерувати інформаційне забезпечення контролю стану та виконання кадрового плану; аналізувати кадровий склад; планувати витрати на оплату праці; формувати звіти з праці та її оплати; контролювати дотримання трудової дисципліни.

Ключові слова: облік праці та її оплати; інформаційні технології; програмний продукт; облік кадрів; заохочення; нарахування та утримання.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з найбільш складних, відповідальних та важливих ділянок облікового процесу для будь-якого суб'єкта господарювання, що потребує оперативних, точних і повних даних, є облік праці та її оплати. Заробітна плата є об'єктом наукових економічних досліджень протягом багатьох сторіч. Завдання з напрацювання методологічних засад обліку праці та її оплати актуалізувалися в період глобалізації економіки, ускладнення умов господарської діяльності, посилення конкуренції в усіх сферах господарювання, поширенням новітніх форм організації праці персоналу (аутсорсинг, телеробота тощо), запровадженням сучасних інформаційних технологій в обліковий процес. Найціннішим активом підприємства у сучасних умовах стає кваліфікований персонал, який

зацікавлений у фінансових результатах діяльності та прикладає максимум зусиль для підвищення ефективності своєї праці. Проте така зацікавленість прямо пропорційно пов'язана з розміром заробітної плати, іншого матеріального та нематеріального заохочення, справедливістю оцінки професійних здібностей, кваліфікації та компетентності працівників керівництвом підприємства. Підвищити рівень об'єктивності, достовірності та аналітичності інформації про працю та її оплати в умовах інформаціології суспільства можливо шляхом автоматизації всіх етапів облікового процесу (від документування до формування звітності).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичні аспекти обліку оплати праці та її оплати висвітлюються в професійних бухгалтерських виданнях: «Все про бухгалтерський облік», «Заробітна плата», «Податки та бухгалтерський облік», «Бухгалтерія», «Дебет-Кредит» та ін. Проблеми обліку розрахунків з оплати праці порушувалися в працях Г.Кесарчук, А.Колосок, Л.Мельянкової, В.Ніщенко, Н.Потриваєвої, О.Цуконова, І.Юр'євої, Н.Юрчук та ін.; питання автоматизації обліку нарахування та оплати праці були об'єктом досліджень В.Кошик, А.Лебедь, І.Матієнко-Зубенко, Т.Сидорук, В.Татарінової, Л.Терещенко, Г.Яровенко. Зважаючи на значні методологічні та практичні напрацювання науковців, подальшого дослідження потребують питання налагодження комплексної автоматизованої системи обліку праці та її оплати, що дозволить врахувати кількість, якість та кінцеві трудові результати кожного робітника підприємства.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування організаційно-методичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо налагодження адекватної вимогам управління автоматизованої системи обліку праці та її оплати.

Викладення основного матеріалу дослідження. Нормативно-правове регулювання обліку заробітної плати та її оплати базується на Кодексі законів про працю України, Податковому кодексі України, Законі України «Про оплату праці», П(С)БО 26 «Виплати працівникам», МСБО 19 «Виплати працівникам» та інших положеннях й вказівках відповідних міністерств і відомств. Відповідно до Закону України «Про оплату праці», заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [1].

За результатами дослідження, що проведене ІТ-компанією «InBASE», в неавтоматизованій обліковій системі більше 20 %

робочого часу облікового персоналу витрачається на облік праці та її оплати [2]. При цьому за умов мануальної обробки інформації забезпечується виконання обмеженого кола завдань: облік складу та руху працівників; табельний облік використання робочого часу; збирання інформації про стан виробництва та виробітку працівників; нарахування й облік заробітної плати та інших виплат; облік нарахованих сум соціального страхування; облік утримань податків і різних внесків за їх видами; аналітичний і синтетичний облік розрахунків із працівниками та службовцями; заповнення встановленої зведеної звітності про працю та заробітну плату [3, с. 170]. Мануальна система не дозволяє сформувати якісне інформаційне забезпечення управління персоналом, цілком не відповідає умовам ведення електронного бізнесу та вимогам законодавства щодо електронного адміністрування податків та обов'язкових платежів, що активно запроваджуються в систему державного регулювання та контролю діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання.

Одним з важливих процесів налагодження адекватної вимогам управління та реаліям вітчизняної економіки системи обліку заробітної плати на підприємствах є вибір програмного забезпечення автоматизації бухгалтерського обліку та управління персоналом.

Порівняння найбільш поширених програм автоматизації бухгалтерського обліку праці та її оплати за функціональними можливостями дозволило виявити їх подібні та відмінні характеристики (табл. 1). Проведене дослідження доводить, що найбільш адекватною платформою для побудови системи обліку праці та її оплати, яка забезпечить інтеграцію даних про всі процеси підприємства в єдину інформаційну базу, є програмні продукти класу ERP-систем (Enterprise Resource Planning – системи планування ресурсів). Типова ERP-система використовує безліч різних програмних і апаратних компонентів. Крім того, ключовим компонентом переважної більшості досліджених програмних продуктів є єдина база даних, що зберігає в собі дані різних системних модулів, які являють собою набір функціоналу, що забезпечують ведення діяльності підприємства за будь-якими напрямками (управління, планування, облік, контроль, аналіз тощо), тобто при бажанні споживач може розширяти функціональні можливості програмного продукту, придбаючи додаткові модулі.

Для автоматизації облікових робіт підприємство може придбати «коробкову» версію програмного продукту, замовити індивідуальне рішення чи допрацювати базову версію. Звичайно, найбільшу вартість матиме замовлення індивідуального рішення, а найменшу –

придбання базової версії програмного продукту. Для самостійних розробок споживачеві поставляється програмне рішення з відкритим програмним кодом, модифікація якого з урахуванням особливостей діяльності конкретного підприємства здійснюється власними силами або шляхом аутсорсингу ІТ-послуг [4]. За даними опитування, 67 % компаній для автоматизації кадрових процесів використовують зовнішні розробки, 11 % – розробляють ІТ-рішення внутрішніми силами, 22 % респондентів застосовують комбіновані рішення для документування обліку праці та її оплати [2].

Порівняння програм автоматизації бухгалтерського обліку праці та її оплати

Програма автоматизації	Функціональні можливості
1	2
Парус-заробітна плата	<ul style="list-style-type: none"> - ведення особових рахунків співробітників; - облік штатної структури на рівні підрозділів і посад; - ведення таблиця робочого часу, облік наказів з оплати праці, нарахування заробітної плати на підставі документів таблиця; - розрахунок заробітної плати, в тому числі з урахуванням норм робочого часу і виробітку; - облік виплат за відомостями та ВКО; - розрахунок відпусток, допомоги по тимчасовій непрацездатності та допомоги на дітей; - розрахунок нарахувань на заробітну плату й утримань
1С: Зарплата і Управління Персоналом для України	<ul style="list-style-type: none"> - планування потреб у персоналі; - забезпечення бізнесу кадрами; - управління компетенціями та атестація працівників; - управління навчанням персоналу; - управління фінансовою мотивацією персоналу; - ефективне планування зайнятості персоналу; - облік кадрів і аналіз кадрового складу; - трудові відносини, у тому числі кадрове діловодство; - розрахунок заробітної плати персоналу; - управління грошовими розрахунками з персоналом, враховуючи депонування; - розрахунок регламентованих законодавством податків і внесків з фонду оплати праці; - відображення нарахованої зарплати і податків у витратах підприємства

Закінчення табл. 1

1	2
«Megapolis TM	- ведення штатних розкладів і організаційних структур;

Управління персоналом»	<ul style="list-style-type: none"> - облік кадрів; - облік робочого часу; - розрахунки заробітної плати
Модуль ЗАРПЛАТА Комплексу програм «Нова бухгалтерія»	<ul style="list-style-type: none"> - автоматичне накопичення інформації для перерахунків, нарахування лікарняного, відпускних, бригадного наряду, звітності по Пенсійному фонду; - можливість ручного коригування будь-яких розрахункових значень; - формування проводок по раніше визначеним шаблонам аж до кожного нарахування/утримання, відділу, категорії співробітників; - механізм облікової обробки співробітників, що дозволяє вносити зміни, провадити перерахування, нарахування тощо декільком співробітникам, згрупованим за довільною ознакою
Галактика «Управління персоналом»	<ul style="list-style-type: none"> - планування і управління пошуком персоналу, а також його адаптацією, постійне відстежування поточного стану справ за наявними вакансіями; - оцінка результатів діяльності управлінців середньої ланки, контроль продуктивності роботи співробітників організації; - планування підвищення кваліфікації менеджерів і підготовки керівного складу, зменшуючи ризик втратити цінних для підприємства кадрів; - облік заробітної плати; - табельний облік

Вибір програмного модуля обліку праці та її оплати напряму залежить від того, який програмний продукт використовує підприємство для автоматизації облікового процесу в цілому. В результаті дослідження, проведеного на 38 торговельних підприємствах Харківського регіону, було виявлено, що переважна більшість використовує програмний продукт фірми 1С, який є лідером серед розробників програмного забезпечення в галузі обліку й управління підприємствами (рис. 1). Перевагами прикладного рішення «1С: Зарплата і Управління Персоналом для України» є можливість автоматизації обліку на підприємствах з різними формами оплати праці (погодинною, відрядною, акордною, за договорами цивільно-правового характеру тощо), широким списком доплат і утримань, та навіть просто з великою кількістю працівників (понад 100 осіб) [5, с. 343]. Крім того, під час дослідження респонденти наголошували на оптимальному співвідношенні ціни–якості даного програмного продукту, а саме на незначній вартості (близько 4500 грн.), на підтримці імпорту інформації з баз даних різного формату й експорту в текстові процесори та електронні таблиці, на можливості інтеграції в одній базі даних різних модулів програми 1С, що уможливорює колективну обробку інформаційних потоків у режимі он-лайн, наприклад, з використанням системи електронного документування «1С: Документообіг 8 для України».

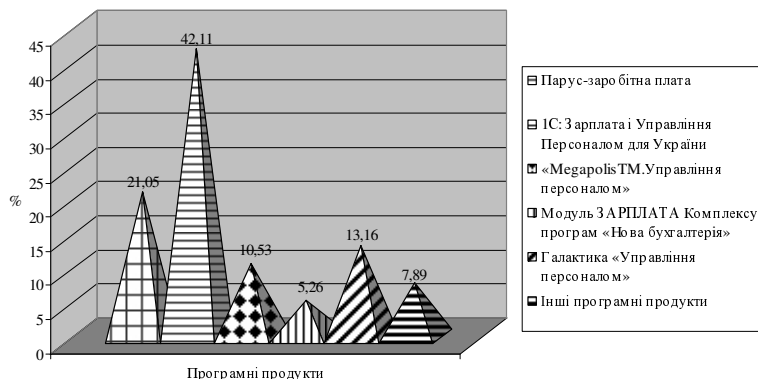

Рис. 1. Програмні продукти обліку праці та її оплати на підприємствах торгівлі дослідженої сукупності

Найбільш складною ділянкою процесу обліку праці та її оплати є документування. Це підтверджує й опитування, що проведене дослідницько-аналітичною компанією «Амплуа» з питань

автоматизації управління кадрами у 2014 році, більшість обстежених компаній у першу чергу автоматизують кадрове діловодство та облік праці і її оплати (72 %); на другому місці – автоматизація документування процесів оцінки та атестації персоналу (56 %), та документування підбору персоналу (48 %); на третьому місці – планування підвищення кваліфікації персоналу (36 %) [6].

Програма «1С:Документообіг 8 для України» дозволяє вести облік витрат робочого часу працівників, що побудований на основі щоденних звітів про виконану роботу, які подаються у розрізі видів робіт. Перелік видів робіт ведеться працівником, який відповідальний за нормативно-довідкову інформацію, виходячи з міркувань аналізу витрат робочого часу. Для аналізу роботи підприємства у програмі передбачено можливість побудови великої кількості різноманітних звітів, що самостійно заповнюються працівниками з використанням функції автоматичного додавання записів [7]. Використання паралельно програмних рішень «1С:Документообіг 8 для України» та «1С:Зарплата і Управління Персоналом для України» дозволяє управлінському персоналу оцінити витрати часу й коштів на окремі види робіт.

Послідовність впровадження програмного продукту «1С:Зарплата і Управління Персоналом для України» в практичну діяльність підприємства торгівлі схематично наведено на рисунку 2.

Після придбання програмного продукту «1С:Зарплата і Управління Персоналом для України» першим етапом має бути заповнення елементів вкладки «Підприємство» за всіма необхідними реквізитами (назва підприємства, суб'єкт господарювання (фізична чи юридична особа), всі необхідні коди, головне підприємство чи відокремлений підрозділ тощо). На наступному – заповнити елементи вкладки «Кадровий облік», що візуально складається з таких елементів (рис. 3).

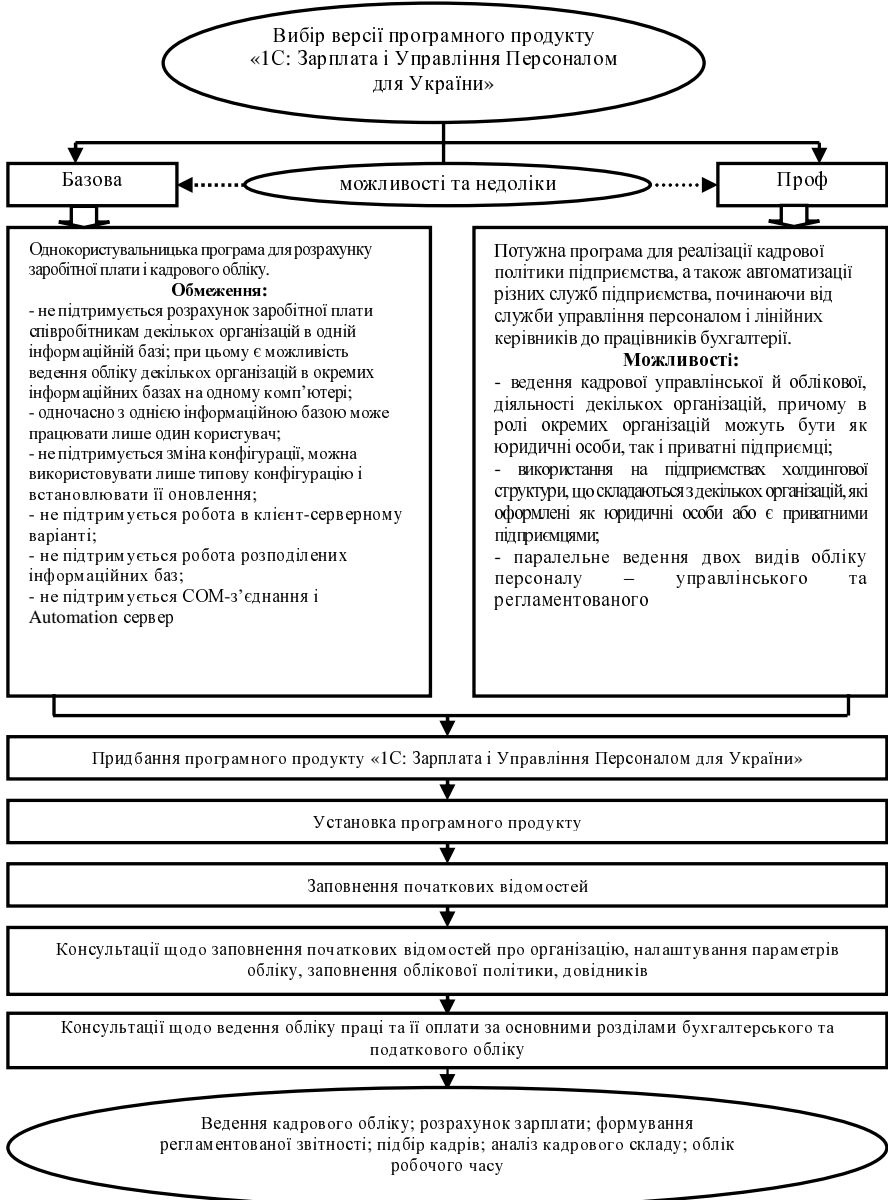

Рис. 2. Впровадження програмного продукту в практичну діяльність підприємств торгівлі

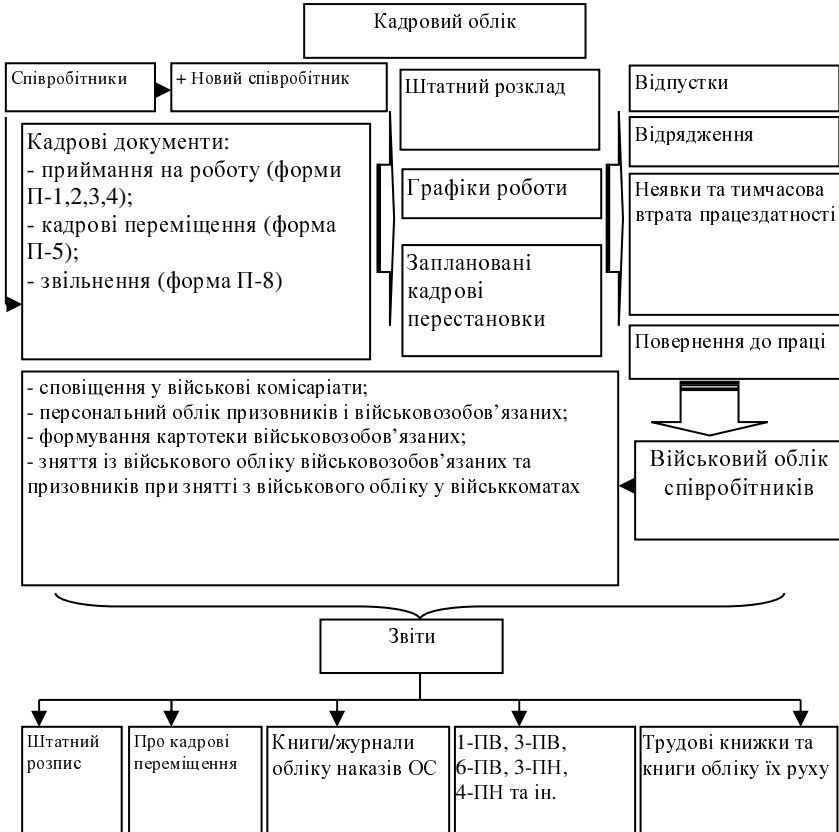

Рис. 3. Кадровий облік у програмі ІС

В програмному комплексі реалізовано основні форми оплати праці, що використовуються на підприємствах торгівлі: погодинна (з використанням місячних, денних і погодинних тарифних ставок) і відрядна форми оплати праці, а також їхні варіанти – почасово-преміальна і відрядно-преміальна форми оплати праці [8]. При погодинній та поденній оплаті розмір заробітної плати працівника визначається шляхом множення відповідної годинної чи денної тарифної ставки на кількість відпрацьованих в обліковому періоді годин або днів. При помісячній оплаті за відпрацьований повний місяць виплачується місячна тарифна ставка або посадовий оклад незалежно від кількості робочих днів у цьому місяці. Відрядна форма оплати праці використовується в основному на виробничих

підприємствах, а величина заробітку працівника залежить від кількості виробленої продукції або виконаних робіт за встановленими на підприємстві нормами та розцінками.

Найбільш складним є алгоритм нарахування працівнику заробітної плати при погодинній (поденній) формі оплати праці. Для цього необхідно перш за все при прийомі працівника на роботу обрати вид розрахунку «Оклад по годинах»/«Оклад по днях», якому відповідає спосіб розрахунку «Погодинний заробіток»/«Поденний заробіток»; потім у програмному середовищі створюється графік роботи для працівника для погодинної/денної оплати праці. Фактична кількість відпрацьованого часу автоматично відображається за допомогою електронного «Табеля обліку робочого часу підприємства», а кінцевий розрахунок заробітної плати (з/пл) здійснюється з використанням документа «Нарахування зарплати працівникам підприємства» [9]. Розрахунок заробітної плати в системі 1С зазначено на рисунку 4.

Програмний продукт «1С: Підприємство 8. Зарплата і Управління Персоналом для України» забезпечує також нарахування регламентованих законодавством податків з фонду оплати праці та обліку утримань із заробітної плати працівників (обов'язкових: податку на доходи фізичних осіб, внесків до фондів соціального страхування, військового збору; необов'язкових: за виконавчими

документами суду, аліментів тощо). Гнучка реалізація обліку нарахованої заробітної плати і податків дозволяє налаштовувати порядок відображення цих сум у витратах підприємства, одержати аналітичну звітність за підсумками розрахунків, а також автоматично передавати ці дані в типову конфігурацію «1С: Бухгалтерія 8 для України».

За результатами обліку доходів, сум обчислених податків і внесків у програмі автоматично формується регламентована звітність: податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і сум утриманого з них податку, форма 1ДФ (щоквартально); звіт з ЄСВ до територіального органу Державної фіскальної служби України (щомісяця); звіт про нараховані внески, перерахування та витрати, що пов'язані з обов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності (щоквартально, у разі наявності сальдо); звіт до Фонду соціального захисту інвалідів (щорічно); звіт з військового збору (щоквартально); звіт про фактичні витрати на виплату середнього заробітку працівникам, які призвані на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, при наявності таких (щомісяця потрібно підписувати у військових комісаріатах за місцем призову і подавати в Управління праці та соціального захисту за місцем знаходження підприємства).

Висновки. Облік праці та її оплати займає важливе місце в діяльності торговельних підприємств, проте постійні зміни законодавства, нестійке фінансове становище вітчизняних суб'єктів господарювання, зниження (частково й через низький рівень заробітної плати) професійної мотивації працівників – ускладнює та унеможливорює його ведення без спеціалізованих програмних продуктів. Проведений аналіз програмного забезпечення автоматизації обліку праці та її оплати свідчить, що найбільш пристосованим програмним продуктом є «1С: Підприємство 8. Зарплата і Управління Персоналом для України», використання якого дозволить: управлінському персоналу підприємств отримувати інформаційне забезпечення для здійснення контролю стану і виконання кадрового плану; аналізувати кадровий склад; приймати на основі повної і достовірної інформації управлінські рішення щодо планування витрат на оплату праці; отримувати показники ефективності роботи кадрової служби; формувати звіти з праці та її оплати; кадровій службі – фіксувати в програмі зміни кадрового складу; формувати графіки відпусток; відстежувати неявки на роботу та контролювати дотримання трудової дисципліни; враховувати суміщення і

заохочення; вести облік звільнень і виплат вихідної допомоги; бухгалтерії – вести облік праці та її оплати в необхідних розрізах з мінімальними витратами часу та праці облікового персоналу; персоналу – у будь-який момент оперативного отримати необхідні їм довідки, відомості про відпустки, дані персоналізованого обліку тощо.

Список використаної літератури:

1. Про оплату праці : Закон України, прийнятий Верховною Радою України від 24.03.1995 р., № 108/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>.
2. Київська ІТ-компанія InBASE [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://inbase.com.ua/ua/about-us2>.
3. *Островский О.М.* Типовые элементы организации бухгалтерского учета : монография / *О.М. Островский*. – М. : Финансы и статистика, 1988. – 207 с.
4. 1С або SAP [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://erp-project.com.ua/index.php/uk/korisni-materiali/statti/avtomatizatsiya/181-1s-abo-sap>.
5. *Кошик В.* Автоматизація обліку праці та заробітної плати на сучасному етапі / *В.Кошик* // Економічний дискурс. – 2014. – Вип. 2. – С. 342–344.
6. Форум «Флагманы HR бизнеса» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://amplua.ru/services/forum-flagmanuyi-hrbiznesa.html>.
7. Електронний документообіг – менше виробничих турбот [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dtk.com.ua/show/4cid0910.html#top>.
8. 1С: Зарплата і Управління Персоналом 8 для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://medias.com.ua/files/opys_progrm/1C8-ZUP.pdf.
9. *Татарінова В.* Відрядна та почасова заробітна плата. Оформлення в 1С 8.2 / *В.Татарінова* // Праця і Закон. – 2014. – № 4 (172) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.intercomp.com.ua/publication/1730>.

КРУТОВА Анжеліка Сергіївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів Харківського державного університету харчування та торгівлі.

Наукові інтереси:

- інформаційні системи бухгалтерського обліку;
- бухгалтерський облік заробітної плати та її оплати;
- система оподаткування;
- електронне документування.

НЕСТЕРЕНКО Оксана Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Харківського державного університету харчування та торгівлі.

Наукові інтереси:

- інформаційні системи бухгалтерського обліку заробітної плати та її оплати;
- облік і звітність в оподаткуванні.

Тел.: (097) 986–00–45.

E-mail: akseniya_nest@mail.ru.

Стаття надійшла до редакції 19.08.2015.